

II. AİHM'ye GÖRE, TOPLUMSAL YAŞAM VE ÇEVRE SORUNLARI

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde çevresel hakların neler olduğunun açık bir biçimde tanımlanmamış olması, kişilere, ülkelere, çevreci örgütlere hatta AİHM'ne göre, bu konularda çok farklı yorum ve tartışmalara neden olmaktadır. "Çevre" tanımının neleri içerdiği, bu çalışmada hangi konuların ele alınacağı açısından da önem taşımaktadır. Bunlara kısaca değinmekte yarar bulunuyor. "Kültürel çevre" deyimini, gerek uluslararası bildirge ve sözleşmelerde, gerekse AİHM'ne gönderilen başvurularda, "çevre" kavramı içinde değerlendirilmektedir. Kültürel çevrenin, çevre olgusu içinde ele alınması, uluslararası toplumca da benimsenmiş bir deyim olmaktadır.

Çevresel hakların, AİHS'nin 2. maddesindeki yaşam hakkı ve 8. maddedeki özel yaşam hakkı ile bağlantılandırılması, "aile çevresi", "kadınlara ve çocuklara karşı şiddet", "kadınlara ve çocuklara karşı cinsel saldırılar" kavramlarını da çevre hukuku içinde ele alan yorumlara neden olmuştur. Ayrıca sağlığa zararlı yiyecek, içecek ve ilaçlarla ilgili uyuşmazlıklar AİHM'ne kadar taşınmıştır. Birçok Avrupalı hukukçu, bu konuları çevre kavramı içinde ele alan yayınlar yapmıştır. Genel anlamda çevre ile doğrudan iliş-

kilendirilmediği sürece, konunun bu denli geniş biçimde ele alınması, özün yitirilmesine neden olabilecektir.

Çevre, içinde insan varsa bir anlam taşır. Çevre bilimi insana dönük olmak zorundadır. Genel yaklaşım budur. Hukuk, tartışılan her olayda çevre - insan ilişkilerini değerlendirmektedir. Bu çok geniş alanda yolumuzu yitirmek için, yalnız Avrupa'nın yüzyıllardır çözüm bulmakta geciktiği önemli bir insan hakları sorununa, Çingeneler'in ya da güncel deyimle Romanların durumuna değineceğiz. Aynı bir bölümde, AİHM'nin Romanlarla ilgili kararlarından örnekler vereceğiz.

Çevrenin korunması için, basın yayın araçlarından yararlanan, toplantı ve gösteri yürüyüşleri ile ses getiren örgütsel etkinliklere gereksinim duyulmaktadır. AİHM'nin çevre ile bağlantılı iletişim ve örgütlenme hakları üzerine verdiği kararlarından seçilen örnekler sunulacaktır.

1. Kentsel ve Kırsal Planlar

Sağlıklı bir çevrenin korunmasında üst ve alt ölçekteki planların belirleyici önemi bulunmaktadır. Bilindiği gibi her çeşit yerleşme ve yapılaşmanın temel dayanağı imar planlarıdır. AİHS'nin uygulandığı ülkelerde, planların kapsama alanları, onay organları ve uyumsuzlukların çözüm yöntemleri konularında farklı düzenlemeler yer almaktadır. Ancak en önemli ortak özellik, planların genellikle yerel yönetimlerce yapılmasıdır. Planlar, belediye meclisi, kent meclisi, bölge kurulu gibi adlar taşıyan, seçimle göreve gelmiş ve yöre insanlarından oluşan kurumlarca onaylanıp yürürlüğe konulmaktadır. Böylece plan kararları, siyasal nitelikteki yerel organlarca verilmektedir. Karar alma sürecine, birçok ülkede doğrudan yurttaşlar da katılabilmektedir. Bu tür planların kapsama alanları, genellikle kentlilerin yaşamakta oldukları yerleşim yerleri ve yakın çevresi ile sınırlı kalmaktadır. Kimi ülkelerde, köy

AİHM'YE GÖRE,
TOPLUMSAL YAŞAM
VE ÇEVRE SORUNLARI

KENTSEL
VE KIRSAL
PLANLAR